

רב תרבותיות ופוליטיקה של זהות בישראל

סמסטר א' תשע"ט 2018 - 2019

138-1-0307-0

יום ב' 10:00 – 12:00

דר בקי קוק

במהלך שנות השמונים והתשעים של המאה ה-20 מושג הרב תרבותיות נהפך לא רק למושג מארגן מרכזי בפוליטיקה הדמוקרטית, אלא גם לאמת מידה אתית לבחינת "צדקתם" של משטרים. מושג זה התפתח בד בבד עם התפתחות של מה שידוע כ"פוליטיקה של זהות" שבה הקטגוריה הפוליטית המרכזית – כמו גם בסיס הלגיטימציה של המשטר – היא זהותם התרבותית-אתנית ודתית של קבוצות בחברה. בעקבות גלי הגירה וגלי פליטות בעשורים האחרונים ירדה קרנה של הרב תרבותיות. כיום מתנהל דיון ער – במיוחד בחברות אירופאיות – לגבי זהותם התרבותית ומקומם של מיעוטים תרבותיים – אתניים, דתיים ולאומיים – במרקם החברתי הפוליטי.

דיון זה מתקיים, כמובן, גם בחברה הישראלית. מי היא החברה הישראלית? מה היא זהותה התרבותית-לאומית? האם ישראל היא חברה רב תרבותית, או, כפי שהסוציולוג ברוך קימרלינג טען – ישראל היא חברה בעלת ריבוי תרבויות? ישראל היא ללא ספק חברה ומדינה בעלת מגוון תרבותי עשיר. נשאלת כמובן השאלה האם ריבוי זה נתפס בחברה הישראלית כדבר חיובי? האם מדינת ישראל מכירה בריבוי זה? והאם היא מכירה בכל הקבוצות באותה מידה ובאותו אופן? האם תתכן, בחברה שמגדירה עצמה כיהודית ודמוקרטית, רב תרבותיות אמיתית ושוויונית? ומי, כלשון הנשיא ריבלין, טוען לבעלות על החברה הישראלית?

מטרת הקורס היא לבחון את מושג הרב תרבותיות בהיבטיו התאורטיים וההשוואתיים, ככלי שבאמצעותו נבחן את הפוליטיקה של הזהות במדינת ישראל: את שלל המנגנונים החוקתיים והמדינתיים שבאמצעותם ישראל מארגנת את הזהויות הרבות הכללות בה: זהויות דתיות, אתניות, לאומיות ותרבותיות.

התנהלות הקורס:

השיעורים אמורים להיות מורכבים מהרצאה ומדיון. אבקש שתקראו לקראת כל דיון. הקריאה השבועית מפורטת בסילבוס. כל פרטי הקריאה נמצאים באתר הקורס במודל.

בנוסף אבקש קריאה שותפת בעיתונות היומית. יש עמוד פייסבוק לקורס – שם ניתן להעלות ולשתף את כל משתתפי הקורס במאמרים מעניינים שקראתם על סוגיות רלוונטיות לשיעור.

[/https://www.facebook.com/groups/1716787605305791](https://www.facebook.com/groups/1716787605305791)

נוכחות: נוכחות בסיוורים ובהרצאות האורח במהלך הקורס היא חובה. המועדים המדויקים של הסיוורים יקבעו בהמשך.

נוכחות בשאר השיעורים אינה חובה, אבל נוכחות והשתתפות מהווים כ-10% מהציון הסופי.

הרכב הציון הסופי:

10% נוכחות והשתתפות.

45% - מבחן בית בסוף סמסטר א.

45% כתיבת עבודה להגשה בסוף סמסטר ב'. הנושא יסוכם בין כל תלמיד/ה וביני. העבודה צריכה להתמקד בסוגייה רלוונטית לנושא השיעור. אורך העבודה: בין 8-10 עמודים.

מבחן בית: המבחן יהיה מורכב משתי שאלות מתוך ארבעה לבחירה. השאלות תהינה מבוססות על חומר הקריאה ועל חומר ההרצאות. אחלק את הבחינה שבוע לפני סוף הסמסטר ויהיה עליכם להגיש אותה שבוע יותר מאוחר. התשובה לכל שאלה תהיה בין 3-5 עמודים.

עבודת סיום: תבחרו סוגיה מסדר היום הציבורי של השנים האחרונות שלדעתכם משקפת את המצב הרב תרבותי בחברה הישראלית. סוגיה זו חייבת להעיד על המורכבות של המציאות הרב תרבותית. תגדירו את הסוגיהותתייחסו ל"סוג" הבעיות שסוגיה זו מעוררת (האם זו סוגיה של "בעלות" או של "יחסי מרכז פריפריה"). תבחנו את העמדות המרכזיות השונות כלפי הסוגיה ולבסוף תציגו את עמדתכם המנומקת כלפיה.

סוגיות לדוגמא:

גיוס חרדים לצה"ל; שילוב של כיתות חרדיות במוסדות להשכלה גבוהה; פוליגמיה בחברה הערבית/בדואית; חוק הלאום; הכרה בערבית כשפה רשמית; תחבורה ציבורית בשבת; חוק המואזין; חוק הנכבה; ועדת ביטון והמלצתיה; הקמה של יישובים ייעודיים כגון חיראן;

אורך העבודה: בין 8 – 10 עמודים, רווח כפול פונט 12. כללי ציטוט וביבליוגרפיה תיקניים. מינימום חמישה מקורות אקדמיים.

שעות הקבלה שלי הן בימי ב' בין 14-16 וגם – על פי קביעה ישירה איתי. החדר שלי הוא 665 בבנין 72. המייל שלי הוא: bkook@bgu.ac.il

רשימת נושאים וקריאה

נושא 1 – מבוא לקורס

15/10 - מיפגש הכרות.

קריאה: "סדר ישראלי חדש" (נאום השבטים) - הנשיא ריבלין. <https://israeli-hope.gov.il/Vision-full-speech-2015>

"יש פה שתי מדינות: של האוניברסיטאות והיי טק – וכל השאר", נעם בוקסבאום, the marker

<https://www.themarker.com/magazine/MAGAZINE-1.5932862>

22/10 – 29/10 מהי רב תרבותיות. הגדרות של המושג; סוגיות עיקריות;

קריאה: מנחם מאוטנר – הרהורים על מושג הרב תרבותיות – הרצאה בכנס 2004.
מנחם מאוטנר – פרק 8 מתוך *משפט ותרבות בישראל* 2008.

גיא בן פורת, "רב תרבותיות בצרפת? בעירבון מוגבלת" אתר העוקץ 2015
Becky Kook, Multiculturalism and the Politics of Identity in Israel

נושא 2 - גישות תאורטיות שונות למושג רב תרבותיות

5/11 – גישות תאורטיות למחקר על רב תרבותיות - מבוא

קריאה: יהודה שנהב ויוסי יונה, "שש מסורות שיח תיאורטיות", ע"מ 50 - 68

12/11 – המסורת הקהילתית

קריאה: צ'רלס טיילור – הפוליטיקה של ההכרה

19/11 – המסורת הליברלית

קריאה: ויל קימליקה – הפוליטיקה הרב תרבותית

בריאן ברי, "גבולות הפוליטיקה של התרבות".

26/11 – המסורת הרדיקלית

שנהב ויונה, ע"מ 68 – 96

3/12 – גישות המיניסטיות

קריאה: סוזן אוקן, האם הרב תרבותיות רעה לנשים?

גילה שטופלר "מאחורי הרעלה – הטלת הגבלות על עטיית כיסוי ראש לנשים במדינות ליברליות"

נושא 3 – רב תרבותיות בישראל: רקע היסטורי ופוליטי

10/12 – 17/12

קריאה: שנהב ויונה, ע"מ 33-50.

מאוטנר, ע"מ 69-75, 169-191.

צפייה בסדרה של ירון לונדון ישראלים (פרק 1).

קריאה נוספת:

טלי תדמור שמעוני, שיעור מולדת: חינוך לאומי וכינון מדינה 1954-1966, ע"מ 13-39

יגיל לוי, המפקד האליון: התאוקרטזציה של הצבא בישראל, ע"מ 23-65

יואב פלד וגרשון שפיר, מיהו ישראלי? הדינמיקה של אזרחות מורכבת ע"מ 253-272

יהודה שנהב, "הערות על זהות ופוליטיקה של זהויות".

נושא 4 – בין דת ולאום: רב תרבותיות וזכויות תרבותיות של היהודים בישראל

7/1 – 31/12 – 24/12

קריאה: תמר הרמן, המחנה הדתי הלאומי בישראל 2014, ע"מ 26-42

דתיים ולאומיים בישראל – מידע מרכזי

החרדים בחברה הישראלית

שחר ליפשיץ, (2008) "רב תרבותיות ליברלית כתרופה פוליטית ליחסים מדינה בישראל",

סיור לבני ברק

חופשת סמסטר

25/2 – סיכום נושא 4

נושא 6 – להיות ערבי בישראל: זכויות תרבותיות של המיעוט הערבי-פלסטיני בישראל

25/3 – 18/3 – 11/3 – 4/3

קריאה: מיכל פינטו, (2006) "זכויות שפה, הגירה ומיעוטים בישראל".

אילן סבן, (2002) "הזכויות הקיבוציות של המיעוט הערבי-פלסטיני: היש, האין ותחום הטאבו".

מיכאל קריני, (2006) "אונטולוגיה חוקתית להסדרי הדת בקרב המיעוט הערבי בישראל; ראשי פרקים לדיון",

סיור לרהט

סיור לבית ספר הדו-לשוני בבאר שבע

נושא 7 – להיות אתני בישראל: בין מזרחיים ואשכנזים

1/4 וה – 29/4 (8/4 אין שיעור ו 15-22/4 חופשת פסח).

קריאה: מאיר עמור, "אזרחות ישראלית: מרב תרבותיות לבין תרבותיות", *מזרחיים בישראל*, ע"מ 244.

הנרייט דהן קלב, "ועדת ביטון"

הנרייט דהן קלב, "את כל כך יפה את לא נראית מרוקאית".

8/4 – אין שיעור

נושא 8 – להיות אתני בישראל: המיעוט האיתיופי – בין אתניות וגזענות

13/5 – 6/5

קריאה:

ציון שהכזיבה

אפרת ירדאי, "בין יוסף סלמסה ומרטין לותר קינג"

פלד ושפיר, *להיות ישראלי* פרק 11.

סיור – לעמותת גינה קהילתית בגדרה.

נושא 9 – סוגיית ה"קורבנות היחסית" בחברות רב תרבותיות: בין שואה ונכבה, והיוצא בזה.

27/6

במיפגש הזה נעסוק באתגר שעומד בפני חברות רב תרבותיות בעניין היחס בין ההסטוריות השונות של דיכוי של קבוצות תרבותיות-לאומיות שונות. מה המקום היחסי – אם בכלל – כל הסטוריה כזו צריכה או לא צריכה לקבל במערך ההנצחה והזהות הקולקטיבי של החברה? באיזה מידה הכרה של הסטוריה של דיכוי הוא חיוני להכרה תרבותית?

נבנה על ספרות מעניינת שיצאה מארה"ב שמטרתה לדון במקומו של מוזיאון לזכר השואה בואשינגטון ותגובותיהן של קבוצות מיעוט כמו השחורים והילידים האמריקאים לנוכח ה"מקום" של טרואמת היהודים לאומת הטרואמה שלהם.

קריאה:

Michael Rothberg, *Multidirectional Memory*, from the introduction: pp. 1-12

עמוס גולדברג ובשיר בשיר, *השואה והנכבה; זכרון, זהות לאומית ושותפות יהודית ערבית*, פרקים נבחרים.

נושא 10 – סוגיית חוק הלאום ושאלת מיהו ישראלי?

3/6

במיפגש זה אנחנו נדון בחוק הלאום ומשמעותו בנוגע למעמדם של המיעוטים התרבותיים והלאומיים במדינת ישראל כמו בנוגע לסוגיית הזהות הלאומית הישראלית. נערוף רב-שיח סביב סוגייה זו בהשתתפות מציגים של עמותת "אני ישראלי" שידונו בעתירתם לבית המשפט הגבוה להכרה בזהות הישראלית.

קריאה:

10/6 – שיעור מסכם.